

Brocki, Zygmunt

Ruch okrętowy w porcie gdańskim w 1688 r.

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 9/1, 135-136

1964

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z HISTORII PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO

Dr Leon Zub w artykule *Rozwój chmielarstwa w Polsce* („Przemysł Spożywczy“, nr 4—5/1963) przedstawił tradycje uprawy i wykorzystania chmielu na ziemiach polskich poczynając od czasów prahistorycznych do współczesnych. Autor zwrócił przy tym uwagę na powstające w poszczególnych okresach rejony chmielarstwa. Artykuł ma charakter popularyzatorski.

J. J.

Z HISTORII PAPIERNICTWA

W nrze 3/1963 „Przeglądu Papierniczego“ zamieszczona została interesująca notatka dr Jadwigi Siniarskiej-Czaplickiej, *Papiernia w Jeziornie przed 100 laty w opinii ówczesnego lekarza*. Jest to przypomnienie opisu Jeziorny, który ogłosił dr Ludwik Natanson w „Tygodniku Lekarskim“ w 1851 r. Przytoczona przez autorkę notatki treść artykułu zawiera m.in. uwagi na temat klimatu Jeziorny, niezdrowego dla pracowników tamtejszej papierni.

W tym samym numerze „Przeglądu Papierniczego“ znajduje się również zarys historii oraz sprawozdanie z uroczystości jubileuszowych Mikołowskiej Fabryki Papieru, która 10 XI 1962 obchodziła stulecie istnienia.

J. J.

PRACE POLSKICH UCZONYCH NAD RAKIETĄ V-2

Rola polskich organizacji podziemnych w zdobyciu materiałów o wypróbowywanej przez Niemców w latach 1943—1944 na naszych ziemiach rakiecie V-2 jest dość szeroko znana choćby z angielskiego filmu *Oni ocalili Londyn*. Mniej natomiast znany jest naukowy aspekt sprawy. Mówi o nim artykuł Michała Wojewódzkiego *Jak uczeni polscy rozszyfrowali tajemnicę hitlerowskiej rakiety V-2* ogłoszony w nrze 27/1963 „Stolicy“.

Gdy w maju 1944 r. części rakiety V-2 wydobyte z Bugu zostały dostarczone do Warszawy, poddano je wielostronnym badaniom na terenie Politechniki Warszawskiej. Pod ogólnym kierownictwem prof. Józefa Zawadzkiego badania chemiczne prowadził prof. Marceł Struszyński, a badania aparatury radiowej — prof. Janusz Groszkowski, obecny prezes PAN. Wyniki badań przekazano w lipcu 1944 r. do Londynu.

E. O.

RUCH OKRĘTOWY W PORCIE GDAŃSKIM W 1688 R.

W „Kwartalniku Historii Kultury Materialnej“ (nr 3/1960) doc. Henryk Samsonowicz ogłosił *Materiały do dziejów żeglugi morskiej w XVII w. (Ruch w porcie gdańskim w 1688 r.)*. Praca ta spotkała się z ostrą krytyką dra Stanisława Gierszewskiego, który na jej marginesie napisał artykuł *Żegluga gdańska w roku 1688*, ogłoszony w nrze 1/1963 tegoż „Kwartalnika“. Dr Gierszewski zarzuca doc. Samsonowiczowi przede wszystkim to, że niedokładnie wykorzystał źródła i nie wyczerpał wszystkich możliwości badawczych. Krytyk wyraził przy tym wątpliwość co do celowości artykułu, który dla charakterystyki wieku XVII czy jego drugiej połowy

analizuje tylko jeden jedyny rok: porównanie 700 statków w Gdańsku w 1688 r. z ruchem w wieku XVI, jak to zrobił Samsonowicz, „jest dla oceny tego roku nie-miarodajne i absolutnie nie może stanowić podstawy do sugestii o upadku znaczenia portu“ (s. 101). Żegluga jest bowiem — pisze dalej Gierszewski — „uzależniona od splotu wielu czynników krajowych i międzynarodowych“, badać ją więc trzeba na przestrzeni dłuższego okresu, co pozwoliłoby „uchwycić stałe i okresowe cechy ruchu żeglugowego, jego dynamikę rozwojową“ (s. 103).

W nrze 3—4/1963 „Kwartalnika Historii Kultury Materialnej“ ukazała się replika doc. Samsonowicza. Nie porusza ona jednak sprawy, która dla dra Gierszewskiego jest zasadniczą: że jeden rok „nie może w żadnym wypadku charakteryzować całego wieku XVII ani nawet jego drugiej połowy“.

Od siebie dodamy, że na kształtowanie się wielkości ruchu żeglugowego wpływ mają, oprócz czynników politycznych i koniunkturalno-gospodarczych, przede wszystkim w krajach załadowania i wyładowania, także czynniki techniczno-nawigacyjne, związane m.in. z warunkami meteorologicznymi, takimi jak sztormy i zalodzenie, stanowiącymi niejednokrotnie wielką przeszkodę techniczną w nawigacji, czy wręcz uniemożliwiającymi żeglugę. A więc nawet gdy się analizuje tylko jeden rok, trzeba zbadać — a w każdym razie usiłować zbadać — jak się kształtowały te warunki, bo może to mieć kapitalne znaczenie dla ekonomicznej charakterystyki nasilenia ruchu żeglugowego w danym roku. Tymczasem doc. Samsonowicz element ten zupełnie pominał.

Zygmunt Brocki

O SPRAWACH DAWNEJ TECHNIKI NAWIGACJI

W nrze 237/1963 „Trybuny Ludu“ (na kolumnie *W świetle nauki i techniki*, Z. Siedlecki opublikował felieton *Sekrety techniki sprzed tysiącleci*. Opisał on najpierw, w jaki sposób człowiek neolitu wiercił w kamiennej siekierze otwór umożliwiający osadzenie styliska, wspomniawszy o tym, że T. Hayerdahl „rozwiłkłał techniczną tajemnicę“ budowy i transportu kolosów z Wyspy Wielkanocnej, a w końcu artykułu zajął się odbytą w 1962 r. a będącą powtórzeniem rejsu Kolumba do Ameryki hiszpańską wyprawą na statku „Niña II“ o długości 13 m, zbudowanym tak, jak zbudowane były okręty odkrywcy Nowego Świata.

Powtórzenie rejsu nie było jednak wierne: nie potrafiono się ściśle trzymać trasy podróży Kolumba, a nadto w ostatnim miesiącu podróży korzystano z pomocy samolotów dostarczających żywność i wodę słodką, nie mówiąc już o tym, że wejście do portu Cockburn na wyspie Watling (San Salvador) w archipelagu Bahama odbyło się przy pomocy holownika, nie potrafiono bowiem dokonać tego samodzielnie, pod żaglami.

Opis tej wyprawy zamieścił miesięcznik „Morze“ w nrze 8/1963 na podstawie relacji jednego z członków 9-osobowej załogi statku „Niña II“, amerykańskiego dziennikarza R. Marxa. „Niña II“ wyszła z Pasajes pod San Sebastian nad Zatoką Biskajską, gdzie została zbudowana, 28 lipca, lecz właściwy start do Ameryki z Palos, skąd wyruszył Kolumb, miał miejsce 19 września, do Cockburn zaś dotarło na Boże Narodzenie¹.

¹ Przy okazji warto donieść, że w r. 1962 ukazała się w Madrycie książka *La parla marinera, en el Diario del primer viaje de Cristobal Colón*, której autorem jest dyrektor hiszpańskiego Instytutu Historycznego Marynarki (Instituto Historico de Marina) Julio F. Guillen Tato. Książka zawiera skomentowaną przez Tato terminologię morską zawartą w diariuszu Kolumba, prowadzonym przez niego w czasie pierwszej podróży do Ameryki.